

بررسی تأثیر عوامل اجتماعی نظیر سن، جنسیت، تحصیلات و شغل بر بسامد رمزگردانی

ابراهیم رضاپور

چکیده

جامعه‌شناسان زبان رمزگردانی را در جوامع گوناگون مورد ارزیابی قرار داده‌اند. در این تحقیق رمزگردانی بر اساس سن، جنسیت، تحصیلات و شغل در جامعه زبانی مازندرانی/فارسی تجزیه و تحلیل شده است. تعداد کل آزمودنیها ۲۰ نفر است که ۱۰ نفر آنها مرد و ۱۰ نفر زن دارای سن، تحصیلات و شغل مختلف هستند. تعداد کل رمزگردانی ۱۱۷۱ فقره است که مردان ۶۴۶ فقره و زنان ۵۲۵ فقره رمزگردانی انجام داده‌اند. بسامد رمزگردانی برخی از آزمودنیها با سن تحصیلات و شغل یکسان متفاوت بوده است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که تنها جنسیت بر بسامد رمزگردانی مؤثر است.

مقدمه

رمزگردانی در حقیقت کاربرد واژه و یا عبارت از یک زبان به زبان دیگر در گفتگو است. تاکنون گروهی از جامعه‌شناسان زبان، از جمله گامیرز، گاردنر و دیگران تحقیقات زیادی در خصوص رمزگردانی و تأثیر عوامل اجتماعی انجام داده‌اند که در آنها دو زبانه‌های انگلیسی/اسپانیولی، انگلیسی/چینی، انگلیسی/ژاپنی، فارسی/انگلیسی و غیره محک زده شده‌اند، اما در این تحقیق تأثیر عوامل اجتماعی بر رمزگردانی در دوزبانه‌های مازندرانی/فارسی محک زده می‌شود تا گامی در جهت همگانی بودن این تأثیر برداشته شود. در حقیقت هدف از این تحقیق بررسی تأثیر عوامل اجتماعی نظیر سن، جنسیت، شغل و تحصیلات بر بسامد رمزگردانی است. به عبارت دیگر این

مسئله بررسی می‌شود که آیا عوامل اجتماعی مذکور بر بسامد رمزگردانی تأثیر دارند یا نه؟ بنابراین برای یافتن پاسخ، ۲۰ نفر از گویشوران مازندرانی از مناطق روستایی آمل و نور به طور تصادفی انتخاب شدند که از این تعداد ۱۰ نفر مرد و ۱۰ نفر زن دارای تحصیلات، شغل و سن متفاوت هستند. گویشوران پس از تکمیل پرسشنامه در مورد موضوعات مختلف از جمله خاطرات گذشته، کشاورزی، داستان، آشپزی و... به مدت ۳۰ دقیقه صحبت کردند.

کلید واژه‌ها: رمزگردانی، سن، جنسیت، تحصیلات، شغل، درون جمله‌ای، میان جمله‌ای.

الف) ادبیات تحقیق

رمزگردانی یک پدیده بین زبانی است که در آن دوزبانه‌ها به هنگام گفتگو به یک زبان از واژه‌ها و یا جملات زبان دیگر استفاده می‌کنند.

گاردنر^۱ (۱۹۹۱: ۷۷) در تحقیقی که در استراسبورگ انجام داد به این نتیجه رسید که سن بر بسامد رمزگردانی اثر ندارد. گامپرز^۲ (۱۹۸۲: ۵۹) اظهار داشت که رمزگردانی استفاده از دو زبان برای ارائه تعبیرهای خاصی است و دوزبانه‌ها در هر بافتی از یک نوع خاص رمزگردانی در گفتار استفاده می‌کنند. از نظر گامپرز تعریف رمزگردانی عبارت است از تداخل قواعد زبانی دو زبان متفاوت در تبادل گفتاری میان دو گویشور همان دو زبان (ضیاء حسینی ۱۳۷۸: ۱). رمزگردانی یک عامل ضروری در برخوردهای اجتماعی میان دوزبانه‌هاست و بخشی از کنش زبانی است که دارای مفهوم ارتباطی و اجتماعی می‌باشد. میوسکن^۳ (۱۹۹۵: ۱۲۶) اظهار داشت که رمزگردانی جزو جهانیهای زبانی در رفتار دوزبانه‌هاست و مکانیسمی است که در بافتهای اجتماعی مختلف در سراسر جهان یافت می‌شود.

عوامل اجتماعی مختلفی نظیر مکان، موضوع و درجهٔ توانش در هر دو زبان بر رمزگردانی مؤثرند. مودا^۴ (۱۹۸۶: ۱۷۸) اظهار داشت که زنان کمتر از رمزگردانی استفاده می‌کنند و نسبت به کاربرد آن در گفتار ابراز رضایت می‌کنند، در حالی که مردان بیشتر رمزگردانی را مورد استفاده قرار می‌دهند، اما از کاربرد آن در گفتار ناراضی هستند. شیخی (۱۳۸۵: ۶۴-۵۸) طی تحقیقی در زمینهٔ رمزگردانی در دوزبانه‌های ترکمنی/فارسی به این نتیجه رسید که میان بسامد رمزگردانی در گفتار دوزبانه‌های ترکمنی/فارسی و متغیرهای اجتماعی سن و جنسیت ارتباط معناداری وجود ندارد، اما میان بسامد رمزگردانی و متغیرهای اجتماعی میزان تحصیلات و درجهٔ رسمیت موضوع گفتگو ارتباط معناداری هست. همچنین ابراهیمی (۱۳۸۳: ۸۱-۷۷) طی تحقیقی در زمینهٔ رمزگردانی در دوزبانه‌های کردی/فارسی به این نتیجه رسید که تحصیلات مهمترین عامل

1. Gardner 2. Gumperz 3. Muysken 4. Muda

در بسامد رمزگردانی است. گروه لیسانسیه‌ها و بالاتر به میزان ۳۸٫۸ درصد بیشتر از گروه دیپلمه‌ها و پایین‌تر رمزگردانی داشته است. اختلاف مردان گروه تحصیلی لیسانسیه‌ها و بالاتر با مردان گروه تحصیلی دیپلمه‌ها و پایین‌تر ۳۶٫۶ درصد، اما در مورد زنان این اختلاف ۲۵٫۸ درصد است. این آمار نشان می‌دهد که عامل تحصیلات در گروه مردان تأثیر بیشتری دارد و اینکه زنان به میزان ۵ درصد بیشتر از مردان رمزگردانی داشته‌اند. گامپرز (۱۹۸۲: ۲۱۵) دربارهٔ کاربرد رمزگردانی از منظر جامعه‌شناسی زبان خرد^۱ اظهار داشت که افرادی بیشتر از رمزگردانی استفاده می‌کنند که در خانه از گفتار غیر رسمی استفاده می‌کنند و زبان اکثریت را در محل کار به کار می‌برند.

مطالعهٔ رمزگردانی وظیفهٔ خاصی را در مطالعهٔ روابط بین فرهنگها و نیز فرهنگ و زبان در جوامع مختلف ایفا می‌کند. رمزگردانی رفتار عادی در برخوردهای اجتماعی میان دوزبانه‌ها محسوب می‌شود و شخص در موقعیتهای مختلف بین زبان اول و دوم در گذر بوده و ممکن است این جابه‌جایی در حوزهٔ یک گونه انجام شود. تعویض رمز معیار مهمی است که تسلط و توانایی فرد را در دو زبان نشان می‌دهد (مدرسی ۱۳۶۸: ۳۳). ضیاء حسینی (۱۳۷۸: ۱۱) طی تحقیقی در زمینهٔ رمزگردانی در دوزبانه‌های فارسی/انگلیسی به این نتیجه رسید که انگیزش قوی دوزبانه‌ها در رمزگردانی برجسته‌سازی است. به عبارت دیگر آزمودنیهای این تحقیق به جای آنکه به منظور برجسته‌سازی عناصر مربوط را به مکان آغازین جمله انتقال دهند که نشانهٔ بارز برجسته‌سازی در فارسی و انگلیسی است، برای این منظور از رمزگردانی استفاده می‌کنند.

در بخشی از تکراس دوزبانه بودن دقیقاً به معنای داشتن قدرت تغییر سریع از زبانی به زبان دیگر است. هدف اصلی این عمل عبارت است از بیان عضویت قوی در صحنهٔ حضور افراد دیگر و پاسخ به تغییر در سیاست و احترام (پراید ۱۹۲۹: ۱۵-۱۴).

جایلز و اسمیت^۲ در سال ۱۹۷۹ اظهار داشتند که یک دوزبانه می‌تواند به منظور تغییراتی در جنبه‌های روابط اجتماعی که دوست دارد بر آن تأکید شود چرخش انجام دهد و کلام آمیخته در چنین بافتی به عنوان انتخاب خنثی عمل می‌کند و اجازه می‌دهد تا هنجارهای هر دو زبان در گفتگو رعایت شود (گاردنر ۱۹۹۱: ۵۷). کوئو^۳ در سال ۱۹۷۴ در مطالعاتی که در مورد مهاجرین چینی در امریکا انجام داد رمزگردانی را به عنوان مرحله‌ای در همگون‌سازی زبانی در نظر گرفت. نسل اول در خانه به زبان چینی صحبت می‌کنند و نسل دوم غالباً رمزگردانی انجام می‌دهند (گاردنر ۱۹۹۱: ۵۸). بشیرنژاد (۱۳۷۹: ۷۷-۷۴) در مورد کاربرد زبان فارسی میان دانش‌آموزان دورهٔ متوسطه و معلمان شهرستان آمل به این نتیجه رسید که ۱۳ درصد از معلمان و ۳۷ درصد از

1. microsociolinguistics 2. Giles and Smith 3. Kuo

دانش‌آموزان با والدین خود به فارسی صحبت می‌کنند. ۸۶ درصد معلمان در خارج از مدرسه نیز با دانش‌آموزان به فارسی گفتگو می‌کنند.

۱ انواع رمزگردانی از منظر ساختاری

پاپلاک^۱ (۱۹۸۰: ۲۵۶) انواع رمزگردانی را به شرح زیر دانسته است:

۲ تأکیدی^۲

استفاده از عبارت تأکیدی از یک زبان در گفته‌ای که به زبان دیگر است، مانند you know. این نوع رمزگردانی به ندرت تحت تأثیر قواعد نحوی قرار می‌گیرد و به آسانی می‌تواند به کار رود، بدون اینکه قواعد نحوی را نقض کند.

۲-۲ چرخش بین جمله‌ای^۳

چرخش در سطح بند یا جمله است و احتیاج به تسلط گویشور به دو زبان دارد، مانند:
بهش گفتم wait a minute

۳-۲ چرخش درون جمله‌ای^۴

افرادی می‌توانند از این وضع استفاده کنند که تسلط کامل به هر دو زبان داشته باشند. این حالت چرخش عبارت و یا واژه در داخل جمله‌ای به زبان دیگر است، مانند:
بستگی به mentality من داره.

۲ انواع رمزگردانی از منظر کاربردشناسی

۱-۲ رمزگردانی موقعیتی^۵

این نوع رمزگردانی به موضوع، بافت و مخاطب بستگی دارد و مربوط به آن دسته از اختلافات طبقاتی و فعالیتهای اجتماعی است که در آنها رابطهٔ یک‌به‌یک بین زبان و بافت اجتماعی وجود دارد (گامپرز ۱۹۸۲: ۱۵۹).

۲-۲ رمزگردانی محاوره‌ای^۶

این نوع رمزگردانی تداخل قواعد دو زبان متفاوت در گفتگوهای میان دو گویشور همان دو زبان است. رابطهٔ بین کاربرد زبان و بافت اجتماعی پیچیده‌تر از رمزگردانی موقعیتی است. نقشهای

1. Poplock   2. tag switching   3. intersentential switching   4. intrasentential switching
5. situational   6. conversational

رمزگردانی در محاوره عبارت‌اند از: نقل قول، نقل داستان، نقش تقابلی و سخن معترضه^۱ (گامپرز ۱۹۸۲: ۳۱۱).

۳-۲ رمزگردانی استعاره‌ای^۲

این نوع رمزگردانی مربوط به اطلاعاتی دربارهٔ نیت و قصد گوینده است که مخاطب درک می‌کند، ولی رمزگردانی موقعیتی به وسیله عواملی خارج از گفتگو تعیین می‌شود. رمزگردانی استعاره‌ای بر انگیزه‌های گویشوران تأکید دارد (گامپرز ۱۹۸۲: ۹۸).

اسکاتن^۳ (۱۹۷۷: ۱۵-۱۱۱۴) به این نکته اشاره می‌کند که طبقه‌بندی رمزگردانی موقعیتی و استعاره‌ای مفید است، زیرا این طبقه‌بندی چگونگی کاربرد رمزگردانی و زمان وقوع آن را توضیح می‌دهد، اما با دانستن نقش رمزگردانی در پیام این موضوع روشن نمی‌شود که چرا گویشور رمزگردانی می‌کند.

۴-۲ چرخش کلی^۴

چرخش کلی انتخاب بی‌نشان یک نوع رمزگردانی است که ضرورتاً هیچ رابطه‌ای با روابط بین افراد در محاوره و موقعیت بافتی ندارد (مایرز اسکاتن ۱۹۸۸: ۸۵). این نوع رمزگردانی به توانش بالای گویشوران، بافت گفتگو و ارزشهای اجتماعی دو رمز دارد. در بعضی مواقع گویشور سعی می‌کند به زبان مورد علاقهٔ خود رمزگردانی انجام دهد و فرد دیگر نیز سعی می‌کند به زبان مورد علاقه خود همین کار را بکند. بنابراین جهت رمزگردانی قابل پیش‌بینی نیست.

۵-۲ صورت‌بندی مجدد^۵

رفتارهای اجتماعی در این نوع رمزگردانی بر انتخاب رموزها تأثیر می‌گذارند. این نوع رمزگردانی را اصلاح^۶ رمز نیز می‌گویند که مربوط به مکانیسم ترمیم محاوره‌ای است و هدف آن اصلاح کاربرد رمز اشتباه است که گویشوران با استفاده از آن از گونهٔ غیر معیار به زبان معیار رمزگردانی انجام می‌دهند. این نوع رمزگردانی نقش و اعتبار اجتماعی دو رمز را نشان می‌دهد و باعث برجسته کردن تقابل بین هنجارهای اجتماعی دو رمز می‌شود، اما در اکثر موارد جهت رمزگردانی مهم نیست. آنچه مهم است تقابل بین دو رمز است. این تقابل همراه با عناصر بافتی دیگر بخشی از فرایند بازسازی است که گوینده و مخاطب هنگام گفتگو دائماً موقعیت رمز پایه را تغییر می‌دهند (گافمن^۷ ۱۹۷۹: ۵).

1. parenthesis   2. metaphorical   3. Scotton   4. overall switching   5. reformulation
6. repair   7. Goffman

۲-۶ رمزگردانی فرازبانی^۱

این نوع رمزگردانی ابتدا توسط هویت^۲ (۱۹۹۵: ۱۴۸) در مورد کاربرد کریول^۳ متداول میان سفیدپوستان بریتانیا عنوان شد و یک نوع رمزگردانی غیر کلیشه‌ای است که به ندرت در ادبیات زبان‌شناسی معاصر یافت می‌شود و آن عبارت است از استفاده از یک گونه اقلیت زبانی به وسیله گویشوران گونه اکثریت زبانی در موارد ارتباطی و اجتماعی خاص. در حقیقت این نوع رمزگردانی نادر و غیر منطقی است (بوردیو^۴ ۱۹۹۰: ۱۶۸).

این نوع رمزگردانی اشاره به کاربرد درون گروهی زبان است که رامپتن^۵ (۱۹۹۵: ۲۰۸) آن را ارتباط بین فرهنگی در نظر می‌گیرد، با استفاده از زبانی که معمولاً نمی‌توان پذیرفت به گویشور تعلق داشته باشد. رمزگردانی فرازبانی در گفتگوهای جامعه چند نژادی مطرح است و نشان‌دهنده پویایی فرهنگی است و مطالعه آن به کشف قومیت‌های دیگر و ظهور قومیت‌های جدید منجر می‌شود.

۳ تفاوت رمزگردانی با پدیده‌های زبانی دیگر

۳-۱ تفاوت میان رمزگردانی و قرض‌گیری

قرض‌گیری در گفتار تک‌زبانها صورت می‌گیرد، در حالی که رمزگردانی نشان‌دهنده درجه توانش در دو زبان است. با وجودی که روابط دقیق بین توانش و انواع رمزگردانی کاملاً مشخص نیست، گامپرز و هرناندز^۶ (۱۹۶۹: ۲) رمزگردانی را نمونه‌ای از قرض‌گیری می‌دانستند. تفاوت بین قرض‌گیری و رمزگردانی به درجه سازگاری عبارتهای قرضی در زبان قرض‌گیرنده بستگی دارد. هاگن^۷ (۱۹۵۶: ۷-۹۶) مطرح می‌کند که دوزبانگی حاصل توالی رمزهاست و رمزگردانی نشان‌دهنده حداکثر تمیز رمزها و قرض‌گیری نشان‌دهنده حداکثر برابری رمزهاست.

سوبین^۸ (۱۹۷۶: ۴۲) اظهار می‌دارد که عبارتهای تطبیقی از نظر واجی در دوزبانهای انگلیسی/اسپانیولی بیشتر نشانه رمزگردانی هستند. پاپلاک و سنکاف^۹ (۱۹۸۸: ۱۳۳) معتقدند اگر قواعد ساخت واژه و قواعد نحوی تنها با یک زبان سازگار باشند، تمام واژه‌های غیر بومی فرضی هستند، اما اگر قواعد ساخت واژه و قواعد نحوی در داخل یک جمله تغییر کنند رمزگردانی اتفاق می‌افتد، اما اسکاتن (۱۹۸۸: ۷۱) معیار سازگاری ساخت واژه و قواعد نحوی را رد می‌کند. پاپلاک (۱۹۸۸: ۱۴۴) به این نکته اشاره می‌کند که معمولاً ارجحیت رمزگردانی نسبت به قرض‌گیری از نظر رده‌شناسی قابل تعیین است. اگر زبانها از نظر رده‌شناسی با هم اختلاف داشته باشند نتیجه آن قرض‌گیری خواهد بود و اگر زبانها از نظر رده‌شناسی مشابه باشند نتیجه آن رمزگردانی است. هلر^{۱۰}

1. language crossing 2. Hewit 3. creol 4. Bourdieu 5. Rampton. 6. Hernandez
7. Haugen 8. Sobin 9. Sankoff 10. Heller

(۱۹۸۲: ۱۹۳) عنوان می‌کند که رمزگردانی را نمی‌توان از پدیده‌های دیگر زبانی نظیر قرض‌گیری متمایز ساخت، بلکه راهکارهای ساختاری معینی در هر جامعه گفتاری به کار می‌رود تا صورت‌های مختلف را از یکدیگر متمایز سازد. او معتقد است که وقوع رمزگردانی به مسائل تاریخی و اجتماعی بستگی دارد و نباید رمزگردانی را به عنوان یک الگوی جهانی در نظر گرفت. هلر (همانجا) طی تحقیقی در استانهای کبک و آنتاریوی کانادا در زمینه رمزگردانی به این نتیجه می‌رسد که رمزگردانی یک راهکار و استراتژی سیاسی است. شافر^۱ (۱۹۶۴: ۲۶۷) اظهار می‌دارد که هم رمزگردانی و هم واژه‌های قرضی مستلزم وجود دو زبان جداگانه هستند و تنها تداخل حاصل همپوشی دو زبان است.

۲-۳ تفاوت بین رمزگردانی و آمیختگی رمز^۲

رمزگردانی به عنوان گردش رمز در سطح گروه اسمی یا جمله است، در حالی که آمیختگی رمز در سطح واژه است. موقعیت در آمیختگی رمز ثابت است و موجب می‌شود که رمز تا حدی تغییر نکند، اما موقعیت در رمزگردانی ثابت نیست. البته در هر دو مورد یک کار انجام می‌شود، یعنی عناصری از یک زبان با عناصری از زبان دیگر جابه‌جا می‌شود. برخی اعتقاد دارند که تغییر موقعیت لازم است و برخی این اعتقاد را ندارند.

۳-۳ تفاوت رمزگردانی و دو زبانگونگی^۳

انتخاب رمز در دو زبانگونگی آگاهانه صورت می‌گیرد، اما در رمزگردانی ناآگاهانه است. از طرف دیگر در دو زبانگونگی ما سعی می‌کنیم تفاوتها را برجسته کنیم، اما در مورد رمزگردانی سعی در کاهش تفاوتها داریم. تغییر رمز در دو زبانگونگی به بافت بستگی دارد و گونه‌های زبانی در موقعیتهای متفاوت به کار می‌روند، اما تنها از یک رمز در هر زمان استفاده می‌شود و رابطه یک‌به‌یک بین کاربرد زبان و بافت اجتماعی وجود دارد. این رابطه در رمزگردانی بسیار پیچیده است و هنجارهای اجتماعی بخشی از دانش ناآگاهانه و زیرساختی هستند که گویشوران در تعبیر معنا به کار می‌برند (فیشمن^۴ ۱۹۷۲: ۱۲۶).

۴-۳ تفاوت رمزگردانی و تلویح محاوره‌ای^۵

هم شکل پیام و هم محتوای پیام در تلویح نقش مهمی به عهده دارند و استنباطی که گویشوران یک زبان به طور مشترک دارا هستند بدون دانش مشترک آنها در هر زمانی ثابت است و حتی این

1. Shaffer 2. code mixing 3. diglossia 4. Fishman 5. conversational implicature

استنباطها می‌توانند در فرهنگ لغت جمع‌آوری شوند، اما کاربرد رمزگردانی منعکس‌کنندهٔ بدعتها و قوانینی است که از طریق روابط بین گویشوران به وجود آمده است. این قوانین با تغییر ساختار قدرت و محیط اجتماعی - زیستی تغییر می‌کنند و در حقیقت گویشوران در موقعیت رمزگردانی معنای لفظی یک گفته را درک می‌کنند، اما در تعبیر اهداف با یکدیگر اختلاف دارند.

ب) روش تحقیق

۱) آزمودنیها

تعداد ۲۰ نفر از گویشوران مازندرانی از مناطق روستایی آمل و نور برحسب عوامل اجتماعی از قبیل سن، جنسیت، میزان تحصیلات و وضعیت شغلی به طور تصادفی انتخاب شدند. ۵۰ درصد این افراد را مردان و ۵۰ درصد آنها را زنان تشکیل می‌دادند که براساس میزان تحصیلات از گروههای زیر دیپلم، دیپلمه، لیسانسیه و فوق لیسانس انتخاب شدند. از نظر شغلی نیز انتخاب از مشاغل و حرف مختلف، مانند کارمند، معلم و غیره صورت گرفت تا تأثیر آن بر بسامد و الگوی رمزگردانی به دست آید. دوزبانه‌های مورد نظر در این تحقیق بر دو زبان مازندرانی و فارسی مسلط بودند. زبان مازندرانی به عنوان زبان پایه در نظر گرفته شده است و رمزگردانی از دو نوع بین جمله‌ای و درون جمله‌ای است.

رمزگردانی درون جمله‌ای عبارت است از واژه یا عبارتی از یک زبان (فارسی) که در جمله‌ای به زبان دیگر (مازندرانی) به کار می‌رود و رمزگردانی بین جمله‌ای عبارت است از جمله‌ای از یک زبان (فارسی) که در گفتاری از زبان دیگر (مازندرانی) به کار می‌رود.

به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم از پرسشنامه، ضبط مستقیم مصاحبه در مورد موضوعات مختلف از جمله خاطرات گذشته، کشاورزی، داستان ... و مشاهده استفاده شده است.

۲) روش کار

ابتدا آزمودنیها از مناطق روستایی آمل و نور بر اساس سن، جنسیت، میزان تحصیلات و وضعیت شغلی به گروههای مختلف تقسیم شدند. و به هر یک از آنها پرسشنامه داده شد تا اطلاعات مورد نیاز را ثبت کنند. سپس گونهٔ گفتاری دوستانهٔ آزمودنیها به مدت ۳۰ دقیقه ضبط شد و بر اساس مقایسه بین جنسیت‌های دوگانه، میزان تحصیلات و وضعیت شغلی و الگوی رمزگردانی در هر یک از گروهها مشخص و طبقه‌بندی شد. حجم کل داده‌ها بالغ بر ۳۸۹۲ جمله شد که با توجه به حجم کل داده‌ها و تعداد کل رمزگردانی (۱۱۷۱ فقره)، بسامد رمزگردانی مجموعاً ۳۰ درصد شد.

ج) تحلیل داده‌ها

۱. داده‌های این مقاله حاکی از آن است که تعداد کل رمزگردانی از زبان مازندرانی به فارسی ۱۱۷۱ فقره است که از میان این تعداد ۱۱۴۳ فقره (۹۷٫۶۰) درون جمله‌ای و تعداد ۲۸ فقره (۲٫۳۹٪) میان جمله‌ای است. از میان تعداد ۲۰ نفر آزمودنی، ۴ نفر رمزگردانی میان جمله‌ای نداشتند. بیشترین تعداد رمزگردانی مربوط به آزمودنی شماره ۱۵ است که ۱۰۵ فقره بوده است. نتایج تأثیر متغیرهای مختلف اجتماعی بر رمزگردانی عبارت‌اند از:

۱-۱. جنسیت بر تعداد رمزگردانی و الگوی رمزگردانی تأثیر دارد. از میان تعداد کل رمزگردانیها که ۱۱۷۱ فقره است، تعداد ۵۲۵ فقره مربوط به زنان و تعداد ۶۴۶ فقره مربوط به مردان است و از تعداد کل رمزگردانیهای میان جمله‌ای که ۲۸ فقره است تعداد ۱۹ فقره مربوط به زنان و ۹ فقره مربوط به مردان است. به عبارت دیگر بسامد رمزگردانی زنان ۴۴٫۳٪ (میانگین ۴٫۴٪) و بسامد رمزگردانی مردان ۵۴٫۷٪ (میانگین ۵٫۴٪) است. بنابراین مردان بیشتر از زنان از رمزگردانی درون جمله‌ای و زنان بیشتر از مردان از رمزگردانی میان جمله‌ای استفاده می‌کنند. اطلاعات کلی در جدولهای زیر آمده است:

جنسیت: زن

شماره آزمودنیها	۱	۲	۷	۸	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۶	۱۷
بسامد رمزگردانی	۵٫۹٪	۶٫۸٪	۳٫۲٪	۴٫۹٪	۳٫۸٪	۲٫۹٪	۵٫۳٪	۳٫۵٪	۴٫۶٪	۳٫۴٪

جنسیت: مرد

شماره آزمودنیها	۳	۴	۵	۶	۹	۱۴	۱۵	۱۸	۱۹	۲۰
بسامد رمزگردانی	۷٪	۵٫۵٪	۳٫۲٪	۵٫۵٪	۴٫۸٪	۷٫۴٪	۸٫۹٪	۳٫۵٪	۱٫۴٪	۷٫۵٪

۲-۱. متغیر سن بر تعداد رمزگردانی تأثیر دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بسامد رمزگردانی به طور میانگین برای رده‌های سنی نوجوانان (۸-۱۸ سال)، جوانان (۱۹-۳۰ سال)، و میانسالان (۳۱-۴۵ سال) به ترتیب ۴٫۷٪، ۴٫۸٪ و ۵٫۱٪ است. بنابراین بسامد رمزگردانی بر اساس افزایش سن سیر صعودی دارد. اطلاعات کلی مربوط به سن و بسامد رمزگردانی در جدولهای زیر آمده است:

نوجوانان

شماره آزمودنیها	۱	۲	۱۹
سن	۱۲	۱۵	۱۸
بسامد رمزگردانی	%۵,۹	%۶,۸	%۱,۴

جوانان

شماره آزمودنی	۱۸	۳	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۰	۶
سن	۱۹	۲۳	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۶	۲۸
بسامد رمزگردانی	%۳,۵	%۷	%۲,۹	%۵,۳	%۳,۵	%۷,۴	%۳,۸	%۵,۵

میانسالان

شماره آزمودنیها	۸	۷	۴	۵	۱۶	۱۷	۹	۱۵	۲۰
سن	۳۳	۳۵	۳۷	۳۷	۳۸	۳۸	۴۲	۴۴	۴۵
بسامد رمزگردانی	%۴,۹	%۳,۲	%۵,۵	%۳,۲	%۴,۶	%۳,۴	%۴,۸	%۸,۹	%۷,۵

۳-۱. شغل و نوع حرفه بر بسامد رمزگردانی مؤثر است. داده‌های این تحقیق حاکی از آن است که بسامد رمزگردانی به طور میانگین برای هر محصل، معلم، کارمند، خانه‌دار و بیکار به ترتیب %۵,۸، %۵,۳، %۵,۲، %۴,۱ و %۱,۴ است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بسامد رمزگردانی محصلان بیشتر از حرفه‌های دیگر و بسامد رمزگردانی بیکاران کمتر از بقیه است.

شغل

معلمان

شماره آزمودنیها	۵	۶	۱۱	۱۲	۱۴	۲۰
بسامد رمزگردانی	%۳,۲	%۵,۵	%۲,۹	%۵,۳	%۷,۴	%۷,۵

کارمندان

شماره آزمودنیها	۴	۹	۱۳	۱۵	۱۷
بسامد رمزگردانی	%۵,۵	%۴,۸	%۳,۵	%۸,۹	%۳,۴

محصلان

شماره آزمودنیها	۱	۲	۳	۱۸
بسامد رمزگردانی	%۵,۹	%۶,۸	%۷	%۳,۵

خانه‌داران

شمارهٔ آزمودنیها	۷	۸	۱۰	۱۶
بسامد رمزگردانی	٪۳٫۲	٪۴٫۹	٪۳٫۸	٪۴٫۶

بیکاران

شمارهٔ آزمودنیها	۱۹
بسامد رمزگردانی	٪۱٫۴

۴-۱. میزان تحصیلات بر تعداد رمزگردانی تأثیر ندارد. داده‌های این تحقیق حاکی از آن است که بسامد رمزگردانی به طور میانگین برای دورهٔ ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، کارشناسی و تحصیلات تکمیلی به ترتیب ٪۶٫۹، ٪۳٫۶، ٪۴٫۴، ٪۴٫۶ و ٪۷٫۵ است. بنابراین بسامد رمزگردانی با افزایش سطح تحصیلات همسو نیست. به عبارت دیگر بسامد رمزگردانی از دورهٔ ابتدایی به راهنمایی با کاهش و سپس در دوره‌های بعدی با افزایش همراه است. اطلاعات کلی مربوط به میزان تحصیلات در جدولهای صفحهٔ بعد خلاصه شده است:

میزان تحصیلات

دورهٔ ابتدایی

شمارهٔ آزمودنیها	۱۵	۱۶	۱۴
بسامد رمزگردانی	٪۸٫۹	٪۴٫۶	٪۷٫۴

دورهٔ راهنمایی

شمارهٔ آزمودنیها	۱	۱۹
بسامد رمزگردانی	٪۵٫۹	٪۱٫۴

دورهٔ متوسطه

شمارهٔ آزمودنیها	۲	۴	۷	۸	۹	۱۳	۱۷	۱۸
بسامد رمزگردانی	٪۶٫۸	٪۵٫۵	٪۳٫۲	٪۴٫۹	٪۴٫۸	٪۳٫۵	٪۳٫۴	٪۳٫۵

دورهٔ کارشناسی

شمارهٔ آزمودنیها	۳	۵	۶	۱۰	۱۱	۱۲
بسامد رمزگردانی	٪۷	٪۳٫۲	٪۵٫۵	٪۳٫۸	٪۲٫۹	٪۵٫۳

تحصیلات تکمیلی

شمارهٔ آزمودنیها	۲۰
بسامد رمزگردانی	٪۷٫۵

(د) نتیجه‌گیری

در حال حاضر زبان مازندرانی به شدت تحت تأثیر زبان فارسی قرار گرفته است و افرادی نظیر دانش‌آموزان، معلمان و کارمندان بیشتر از بقیه تحت تأثیر زبان فارسی قرار دارند، زیرا این افراد مجبورند در محل تحصیل و کار بیشتر از زبان فارسی استفاده کنند. به عبارت دیگر این افراد بیشتر با زبان فارسی درگیر هستند. بنابراین این گونه افراد در تغییر زبان مازندرانی نقش بسزایی ایفا می‌کنند. از طرف دیگر دانش‌آموزان که اغلب از قشر نوجوان و جوان جامعه هستند در خارج از مدرسه نیز به زبان فارسی تکلم می‌کنند. بنابراین این قشر بیشتر از بقیه از رمزگردانی استفاده می‌کنند و زمانی که نسلهای جدید به طور کامل جایگزین نسلهای قدیمی شوند ما شاهد مرگ زبان مازندرانی خواهیم بود.

جدول الف) اطلاعات درباره آزمودنیها

شماره آزمودنیها	سن	جنسیت	تحصیلات
۱	۱۲	زن	دوم راهنمایی
۲	۱۵	زن	اول دبیرستان
۳	۲۳	مرد	سوم دانشگاه
۴	۳۷	مرد	دیپلم
۵	۳۷	مرد	لیسانس
۶	۲۸	مرد	لیسانس
۷	۳۵	زن	دیپلم
۸	۳۳	زن	دیپلم
۹	۴۲	مرد	دیپلم
۱۰	۲۶	زن	لیسانس
۱۱	۲۴	زن	لیسانس
۱۲	۲۴	زن	لیسانس
۱۳	۲۴	زن	دیپلم
۱۴	۲۴	مرد	لیسانس
۱۵	۴۴	مرد	ششم قدیم
۱۶	۳۸	زن	پنجم ابتدایی
۱۷	۳۸	زن	دیپلم
۱۸	۱۹	مرد	دیپلم
۱۹	۱۸	مرد	دوم راهنمایی
۲۰	۴۵	مرد	فوق لیسانس

جدول ب) تعداد رمزگردانیها

شماره آزمودنی	میان جمله‌ای	درون جمله‌ای	تعداد کل رمزگردانیها
۱	۲	۶۸	۷۰
۲	۶	۷۴	۸۰
۳	۲	۸۱	۸۳
۴	۱	۶۴	۶۵
۵	۱	۳۷	۳۸
۶	۲	۶۳	۶۵
۷	۱	۳۷	۳۸
۸	۱	۵۷	۵۸
۹	۱	۵۶	۵۷
۱۰	۱	۴۴	۴۵
۱۱	۲	۳۳	۳۵
۱۲	۰	۶۳	۶۳
۱۳	۱	۴۱	۴۲
۱۴	۰	۸۷	۸۷
۱۵	۱	۱۰۴	۱۰۵
۱۶	۴	۵۰	۵۴
۱۷	۱	۳۹	۴۰
۱۸	۲	۳۹	۴۱
۱۹	۰	۱۷	۱۷
۲۰	۰	۸۸	۸۸

کتابنامه

- Bourdieu, P., 1990. *Language and Symbolic Power*. Oxford: Polity Press.
- Ferguson, Charles, A., 1972. *Diglossia, Word, Language and Social Context*. Harmondsworth: Penguin.
- Fishman, Joshua, A., 1972. "National Language and Languages of Wider Communication in the Developing Nations", J. A. Fishman, *Language in Sociocultural Change*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Gardner, Choros, P., 1991. *Language Selection and Switching in Stasbourg*. Oxford; Oxford University Press.
- Giles, H., and Smith, P. M., 1979. *Accommodation Theory: Optimal Levels of Convergence*. Oxford: Basil Blackwell.

- Goffman, Erving, 1979. "Footing", *Semiotica* 25, 1-29.
- Goffman, Erving, 1981. *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Gumperz, J.J., 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haugen, E., 1956. *Bilingualism in the Americas*. A Bibliography and Research Guide
Alabama: University of Alabama Press.
- Heller, M., 1992. "The Politics of Code Switching and Language Choice", *Journal of Multilingual/Multicultural Development* 13, 123-142.
- Heller, M., 1995. "Code Switching and the Politics of Language", In Lesley Milroy and Pieter Muysken (eds.) *One Speaker, Two Languages: Cross Disciplinary Perspectives on Code Switching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heller, M., 1999. *Linguistic Minorities and Modernity: A Sociolinguistic Ethnography*. London: Longman.
- Hewit, Roger, 1982. "White Adolescent Creole Users and the Politics of Friendship", *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 3.3, 217-232.
- Hewit, Roger, 1986. *White Talk, Black Talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoffman, Charlotte, 1947. *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman.
- Kuo, Eddie, C. V., 1985. "A Quantitative Approach to the Study of Sociolinguistic Situations in Multilingual Societies", Singapore: SEAMEO Regional Language Centre.
- Muda Perlis, S.R., 1983. "Code Switching as a Development Phenomenon in Child Bilingual Acquisition", Monash University Press.
- Muysken, P., 1995. Code Switching and Grammatical Theory, in L. Milroy and P. Muysken (eds.), *One Speaker, Two Languages: Cross-Disciplinary Perspectives on Code Switching*. Cambridge: Cambridge University Press, 177-198.
- Myers, Scotton, C., 1992. "Comparing Code Switching and Borrowing", *Journal of Multilingual Development*.
- Myers, Scotton, C., 1993. *Duelling Language: Grammatical Structure in Code Switching*. New York: Oxford University Press.
- Poplack, S., and Sankoff, D., 1980. *A Formal Grammar for Code Switching*. New York: Language Policy.
- Rampton, Ben, 1995. *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: longman.
- Romaine, Suzanne, 1989. *Code Switching and Communicative Competence in Bilingualism*. Oxford: Blackwell.
- Sankoff, D., and Mainville, S., 1986. *Code Switching of Context-free Grammars. Theoretical Linguistics*.
- Selinker, L., 1972. *Rediscovering Interlanguage*. London: Longman.
- Scotton, C. M., 1988. *Code Switching and Types of Multilingual Communities*. Washington D. C.: Georgetown University Press.

Shaffer, Douglas, 1978. "The Place of Code Switching in Linguistic Contact", Colombia: Hornbeam Press.

Sobin, Dan, I., 1971. *Psycholinguistics*. London: Scott, Foreman.

Swain, M., 1971. "Bilingualism, Monolingualism and Code Acquisition", *Paper Presented at the Child Language Conference, Chicago*.

ابراهیمی، لطف‌الله، ۱۳۸۳. تأثیر زبان غالب بر پدیده رمزگردانی در دوزبانه‌های کردی/فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

بشیرزاد، حسن، ۱۳۷۹. بررسی جایگاه و کاربرد فارسی و مازندرانی در میان دانش‌آموزان و معلمان دوره متوسطه شهرستان آمل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

پراید، جان، ۱۳۷۳ (۱۹۲۹). جامعه‌شناسی یادگیری و تدریس زبان. ترجمه اکبر میرحسینی، تهران، امیرکبیر.

شیخی، تهمینه، ۱۳۸۵. بررسی پدیده رمزگردانی در میان دوزبانه‌های ترکمنی/فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

مدرسی، یحیی، ۱۳۶۸. درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان. تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.

ضیاء حسینی، سیدمحمد، ۱۳۷۸. «رمزگردانی، نشانه برجسته‌سازی در دوزبانگی». نامه فرهنگ، شماره ۳۴.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی